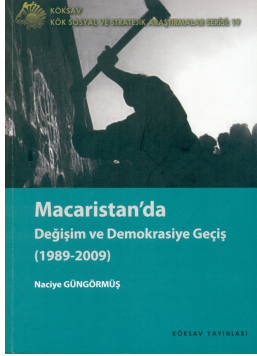

[Kitap Değerlendirme]

Macaristan'da Değişim ve Demokrasiye Geçiş

Osman Karatay*

Naciye Güngörmüş, *Macaristan'da Değişim ve Demokrasiye Geçiş (1989-2009)*, KÖKSAV Yayınları, Ankara, 2010, 330 s., ISBN 975-7430360.

1999'un hikâyesi Türkiye'de henüz yazılmadı. Ne zaman yazılacağı da belli değil. Dünyada belki en çok Türkiye'yi ilgilendirecek gelişmeler kuzey sınırlarımızdan itibaren dünyayı sarsarken, biz gerekli ilgiyi göstermedik. Sonra da dönüp bakmaya gerek duymadık. Bugün eski sosyalist ülkeler sosyalizmi yıkmanın şerefine yarış-masını yapıyorlar. İster tarih itibariyle Lehler başlatmış olsun, ister Kazaklar öncelik iddia etsin, ister Romenler, isterse Doğu Almanları komünizmi yıktıklarını söylesinler, gerçek olan şey hepsi

içinde tek bir ülkenin farklı olduğu.

Macaristan'daki hikâye 1956'ya gidiyor. Komünistler komünizmin nasıl uygulanacağına anlayamayıp birbirlerini boğazlamaya başlıyorlar. Hadise devrimin kendi evlatlarını yemesi değil, çünkü bu ülkede devrim olmadı. Vakiya çevredeki hiçbir ülkede devrim yaşanmadı. Kızıldü'nün işgaline uğrayan ülke birkaç yüz komüniste emanet edildi. Ama bir çetenin Stalin'i bile aratan uygulamaları, komünizm için çalışmış, ömrünü hapiste geçirmiş kimseleri, tamamı komünistlerden oluşan yazarlar birliği üyelerini, basını, orduyu, herkesi harekete geçiriyor. Tabii hiçbir şekilde sosyalizmi istemeyen çoğunluk da bunu fırsat olarak görüyor. Bu ortamda koltuğa oturan Başbakan Imre Nagy'ın temsil ettiği halkçı-reformcu hareket daha iyi hayat şartları sağlamak için yeni siyasetler üretiyor. Ama Moskova bunu sosyalizmden sapma olarak görüyordu. Nihayet 2000 tank Budapeşte'ye yürüyüp sokaklarda canlı avına çıkararak hareketi kanlı şekilde bastırıyor. İlimli sosyalizm suçlamasıyla zindana atılmışken yoldaşı ve eski dostu Nagy tarafından salıverilen János Kádár Sovyetler adına iktidarı ele alıyor. Nagy'ı öldürerek işe başlıyor. Dünyada bir komünist için dostluğun ve insanlığın ne anlama geldiğini bütün gören gözlere gösteriyor aslında.

Vahşet bitiyor ama tuhaflik başlıyor. Bundan sonra, sosyalizmin çöküşüne kadar ülkeyi tek adam olarak idare edecek olan Kádár, öldürdüğü Nagy'dan daha ılımlı bir çizgi izliyor. Macaristan 32 yıl boyunca bütün sosyalist ülkelerden farklı olarak halkçı ve gelişmeci bir siyaset be-

* Doç. Dr. Osman Karatay, Ege Üniversitesi, TDAE, Bornova-İzmir. karatay.osman@gmail.com

nimsiyor. İşte, Naciye Güngörmüş'ün tespitlerine göre, bu uzun süren ılımlı ve istikrarlı dönemde oluşan siyasi gelenek, Macaristan'ın 1989'da neden hiç kan dökmeden sosyalizmden kurtulduğunu ve neden demokratik yapıyı en iyi ve hızlı benimseyen ülke olduğunu açıklıyor. Bu temkin ve tecrübenin temelinde ise 1956 acılarının tekrarlanmaması temennisi bulunuyor.

Prof. Dr. Güngörmüş, halen en önemli Macar uzmanımız. DTCF Hungaroloji bölüm başkanı. 330 sayfalık kitabı fontların küçüklüğü ve sayfa kenarlarının darlığını hesaba katarsak, görüldüğünden çok daha hacimli. Çok büyük bir emekle yazılmış bu kitabın hikâyesi rahmetli Prof. Cihat Özönder'e götürülmüş, Macaristan'daki değişim ve dönüşüme dair uzun bir makaleye dayanıyor. Cihat Bey Naciye Hanım'a "Bari kitap yazsaydın!" diyor. O da bunu yapacağına söz veriyor. Bir trafik kazasında kaybettiğimiz hocanın ömrü kitabın bitişini görmeye kifayet etmiyor ama Naciye Hanım sözünde durarak eseri tamamlıyor. Özönder'e ve Macar halkına adıyor kitabını.

Prof. Güngörmüş aslen bir edebiyatçı. Kitabını güzel kılan da bu. Daha önce Macar tarihine dair pek çok çalışması yayınlanan Güngörmüş, tecrübesini burada da gösteriyor. İşin aslı, bu kitapta son kuşakların yaşadıklarının bir hikâyesini yazmış. Eski zamanlardan itibaren ayrıntılı bir Macar tarihi kitabın ilk bölümünü oluşturuyor ve ayrı bir kitap olacak hacimde. Komünizm dönemi de ayrı bir kitap olacak kadar ayrıntılı anlatılmış. Ülkenin demokrasiye geçişini, sonra da NATO ve AB üyeliği ile Batı Avrupa'ya ek-

lemlesmesini adeta günlük tutarcasına ayrıntılarla anlatıyor. Özellikle sekiz yıl süren AB'ye tam üyelik süreciyle ilgili bahisler, Türkiye'de AB genişlemesi ve Türkiye'nin üyelik süreci üzerinde çalışanların dikkatle okuması gereken yerler. Türkiye'de 1989'un kitabı yazılmadı derken, 89 depremlerini en az zararlarla atlatan, sınırlarını dünyaya ilk açan ve demokrasiyi en hızlı ve iyi şekilde yerleştiren bu ülkenin macerasının bu kadar ayrıntılı ve güzel yazılmış olması gerçekten büyük sevinc kaynağı. Kitap her türlü övgüyü hak ediyor.

* * *